

บทบรรณาธิการ

ในปี ค.ศ.2020 ถือว่าเป็นปีที่มีแห่งความท้าทายที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเมืองเรื่องสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ภัยพิบัติธรรมชาติ ปัญหาในภาคเกษตรกรรม และวิกฤตโรคระบาดที่ทำให้สังคมโลกตกอยู่ในสถานการณ์การระบาดครั้งใหญ่ (pandemic) จาก COVID-19 ซึ่งผลของปรากฏการณ์ทั้งหมดนี้ได้กลายมาเป็นกรอบเนื้อหาให้กับวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 16 ฉบับที่ 2 นี้ ในเรื่องสิ่งแวดล้อมและโรคระบาด ในยุคมนุษย์ยุคความระบอบนิเวศ (Anthropocene) โดยในวารสารจะประกอบไปด้วย 6 บทความเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าว และบทความอื่นๆ อีก 3 บทความ

เริ่มจากบทความแรกของยศพล จิระวุฒิ ในเรื่อง *บทสำรวจกรอบความร่วมมือโลกาภิบาลด้านสภาพภูมิอากาศ* ได้วางพื้นฐานผ่านการวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (climate change) ผ่านการศึกษาความสัมพันธ์ขององค์การระหว่างประเทศในด้านของโลกาภิบาลด้วยสภาพภูมิอากาศ เพื่อแสดงให้เห็นถึงเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างตัวแสดงรัฐ เอกชน และตัวแสดงอื่น ๆ ในความร่วมมือผ่านการอภิบาล (governance arrangements) เพื่อจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหา “ข้ามชาติ” และจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือที่มากไปกว่าบทบาทของรัฐในแต่ละรัฐ

เมื่อได้เห็นการอภิบาลระหว่างรัฐแล้ว บทความที่สองจะสะท้อนให้เห็นถึงการอภิบาลในระดับรัฐภายใต้บทความของธีรพัฒน์ อังศุवाल และชัชฎา กำลังแพทย์ เรื่อง *กลไกการอภิบาลทางสาธารณสุขของไทยในการจัดการโควิด-19* ที่มองการแพร่ระบาดของโรคเป็นวิกฤตทางสุขภาพครั้งใหญ่และส่งผลโดยตรงต่อการใช้อำนาจทางปกครองในรัฐราชการเพื่อจัดการกับปัญหาดังกล่าว บทความวิจัยเพื่ออธิบายกลไกอภิบาลใน 3 ประเภท ประกอบด้วยกลไกในการตัดสินใจ กลไกในการสื่อสาร และกลไกในการปฏิบัติ เพื่อสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและการบริหารในการจัดการโรคระบาด

สอดคล้องกับบทความที่สามเรื่อง *สุขภาพและสงครามภายใต้การนำทางของผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข: การประสานกันของชุดความคิดและเครือข่ายตัวแสดงเพื่อกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาการระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทย* ของชุมพล ชุ่มพัฒนาศิลป์ ที่ได้ดำเนินการวิจัยในกรอบของการวิเคราะห์วาทกรรม

เชิงนโยบาย จนพบว่าการจัดการโรคระบาดของไทยได้กำหนดนโยบายและชักจูงประชาชนด้วยความคิดหลัก 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านแรก การทำให้ประเด็นด้านสุขภาพเป็นวาระทางการเมืองสำคัญสูงสุดในการตัดสินใจ ด้านที่สอง การใช้กรอบวาทศิลป์เรื่องการจัดการโรคระบาดผ่านการแทนภาพด้วยการสู้รบและสงคราม และด้านที่สาม การนำแนวการเมืองเชิงศีลธรรมมาใช้ โดยผู้ผลิตวาทกรรมที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการแพทย์และสาธารณสุข ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการ

อย่างไรก็ดี การระบาดของโควิด-19 ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์เท่านั้น แต่ยังกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตอื่นด้วย ดังที่บทความของพนา กันธารื่อง การเคลื่อนไหว (แต่ไม่ข้าม) ของขอบเขตระหว่างมนุษย์กับสัตว์ในช่วงการระบาดของโควิด-19 โดยบทความได้พยายามอธิบายการจัดการธรรมชาติและสัตว์ป่าช่วงของการเกิดวิกฤตโรคระบาดที่อยู่บทวิธิตัดแบบยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิตในช่วงการล็อกดาวน์กลายเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่เหนือกว่าของมนุษย์เท่านั้น

เมื่อหันมาพิจารณาสภาพปัญหาในสิ่งแวดล้อมและภาคเกษตร บทความที่หาของณัฐชวัล โกศาพานิชวงษ์ ในเรื่อง การปรับโครงสร้างบุญประเพณี: เศรษฐกิจแบบศีลธรรมในสังคมชาวนาร่วมสมัยและการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมชาวนาในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบทอีสาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีโคกนอก อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี โดยบทความวิจัยนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงการทำความเข้าใจในสังคมชาวนาร่วมสมัยที่ชุมชนได้รักษาศักยภาพในการพึ่งพาตนเองด้วยเครื่องมือในด้านการสร้างความมั่นคงในการยังชีพบทหลักอรรถประโยชน์ และพันธะเชิงศีลธรรมในแบบเท่าเทียม (ที่ไม่ใช่การอุปถัมภ์แบบเดิม) ทำให้เกิดอัตลักษณ์ใหม่ในสังคมชาวนาแบบกิ่งเมืองกิ่งชนบท

ในอีกด้านหนึ่งของการเมืองภาคเกษตรยังเห็นได้จากบทความที่หกรื่องการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางภายใต้ระบบการผลิตยางพาราและสัตว์เศรษฐกิจใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ของปัญญา สมบูรณ์สุข และปฐวิษญ์ พิทยาภินันท์ ผ่านการวิจัยด้วยสถิติเชิงพรรณนาจนค้นพบว่าการเปลี่ยนแปลงในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องของที่ดิน ส่งผลกระทบต่อชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางที่ต้องมีการปรับตัวในเรื่องของรูปแบบการบริโภคเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว

นอกจากนี้ บทความในวารสารสังคมศาสตร์ที่เป็นประเด็นอื่นๆ อีก 3 เรื่อง ประกอบด้วยบทความแรกของเอกลักษณ์ ไชยภูมิ เรื่อง *เฮนรี พาร์คเกอร์ และต้นกำเนิดแนวคิดเรื่องอำนาจสูงสุดของรัฐสภาในศตวรรษที่ 17 ของอังกฤษ* เป็นบทความที่อธิบายถึงเรื่องของแนวคิดอำนาจสูงสุดของรัฐบาล ด้วยการจัดสมดุลทางอำนาจระหว่างฐานันดรสามฝ่ายที่มอบอำนาจในการตัดสินใจสุดท้ายให้แก่สภาสามัญของอังกฤษ ที่นำไปสู่ขบวนการเลเวลเลอร์และคอมมอนเวลส์เมน รวมถึงการเสริมความเป็นไปได้ในการปฏิวัติอันรุ่งโรจน์ อันนำมาสู่การสร้างระบอบพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ (constitutional monarchy) ที่ให้อำนาจอธิปไตยด้วยระบบรัฐสภาที่เป็นประชาธิปไตย

เมื่อกล่าวถึงประชาธิปไตยจากแนวคิดทางการเมืองในบทความที่แล้ว นำมาสู่การสร้างประชาธิปไตยในภาคปฏิบัติผ่านบทความของอรไท โสภารัตน์ เรื่อง *การเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตยในรัฐกะเหรี่ยงและสหภาพเมียนมาหลังการลงนามข้อตกลงหยุดยิง* บทความดังกล่าวได้อธิบายกระบวนการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปสู่ประชาธิปไตยผ่านการจัดตั้งสถาบันทางการเมืองในรัฐกะเหรี่ยง ด้วยการทำข้อตกลงหยุดยิง การจัดการเลือกตั้ง เป็นต้น จนพบว่าการเปลี่ยนแปลงสู่ประชาธิปไตยของเมียนมาจากรัฐธรรมนูญ ค.ศ.2008 ที่จำกัดพื้นที่ทหารในรัฐสภา และรัฐกะเหรี่ยงก็ได้ผลดีจากข้อตกลงหยุดยิงในเรื่องของการสร้างคุณค่าประชาธิปไตยด้านสิทธิมนุษยชนและหลักเสรีภาพ รวมไปถึงการกำหนดคสิทธิในการจัดการปกครองด้วยตนเอง

บทความสุดท้ายของวรรณนิภา ภูมิถาวร และติญทรรศน์ ประทีปพรณรงค์ ในเรื่อง *การศึกษาอิทธิพลของรายการโทรทัศน์เชิงสืบสวนต่อการบริหารงานคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ* ในอธิบายวิธีการบริหารงานคดีของตำรวจและบทบาทของรายการโทรทัศน์เชิงสืบสวนเกี่ยวกับคดีที่สาธารณชนให้ความสนใจ พบว่าอิทธิพลของสื่อมีผลต่อการติดตามความคืบหน้าให้สาธารณชนสนใจและรับทราบการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องกระตือรือร้นมากยิ่งขึ้นแม้ว่าใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงส่งผลต่อความผิดพลาดในการดำเนินคดีด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การทำงานระหว่างสื่อมวลชนและเจ้าหน้าที่ในท้ายที่สุดต่างมีลักษณะที่เอื้อประโยชน์ระหว่างกัน และทั้งสองฝ่ายสามารถมีอิทธิพลระหว่างกันได้ด้วย

จากบทความทั้ง 9 ชิ้นนี้ วารสารสังคมศาสตร์จึงมุ่งหวังว่าจะได้สร้างองค์ความรู้ในการทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงและวิกฤตได้ดียิ่งขึ้น ทั้งธรรมชาติและจากฝีมือมนุษย์ เพื่อให้องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นฐานในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุและผล และยึดหลักการเป็นธงนำในการกำหนดแนวทางจัดการปัญหาหรือเสนอนโยบายต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ โรคระบาด และการปรับตัวในภาคเกษตร จนทำให้ยุคที่มนุษย์คุกคามระบบนิเวศสามารถอยู่ร่วมกับระบบนิเวศได้อย่างสมดุล

วีระ หวังสัจจะโชค
บรรณาธิการ